

FORMULARZ KWERENDY INSTYTUCJI MUZEALNYCH

Projekt „*Muzea w polskiej kulturze pamięci (do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej*”

finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w Ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki 2015.

INFORMACJE OGÓLNE:

Lokalizacja: Miejscowość/ Region / Kraj

Łódź / Mazowsze / Królestwo Polskie

Tytuł/pełna nazwa instytucji:

Zbiory muzealne Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego

Typ instytucji: muzeum publiczne, zbiory muzealne instytucji lub organizacji (biblioteka, towarzystwo naukowe), kolekcja prywatna

muzeum stowarzyszenia, zbiory muzealne

Opis instytucji/skrócony (wg wzoru: typ instytucji, charakter zbiorów):

Zbiory muzealne Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego powstały w 1909 r. Okazy gromadzone były przede wszystkim w latach 1911-1917, i obejmowały głównie dziedzinę przemysłu włókienniczego i metalurgicznego oraz okazy przyrodnicze ze szczególnym uwzględnieniem mineralogii i geologii, a także przedmioty z dziedziny etnologii, pamiątki historyczne i obiekty artystyczne. W 1911 r. podjęto rozmowy z Muzeum Nauki i Sztuki, a w 1923 r. z jego następcą – Miejskim Muzeum w Łodzi.

Daty działalności / zakres czasowy:

1908 – powstanie oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego
1909 – utworzenie sekcji muzealnej
1911 – planowane przekazanie zbiorów Muzeum nauki i Sztuki w Łodzi
1923 – planowane przekazanie zbiorów do Muzeum Miejskiego w Łodzi
1924 – przekazanie zbiorów muzealnych Muzeum Miejskiemu w Łodzi
1926 – otwarcie Pracowni Przyrodniczej przy Sekcji przyrodniczej PTK
1927 – przekazanie zbiorów przyrodniczych Towarzystwu Przyrodniczemu w Łodzi
przed 1928 – rozwiązanie sekcji muzealnej

Dostępność

--

Typ relacji instytucji wobec pamięci

--

Rodzaj pamięci

--

Obszar pamięci/ nośnik pamięci/ rodzaj zbiorów

--

DANE INSTYTUCJI :

	OBECNIE	DAWNIEJ
ADRES / SIEDZIBA DANE ADMINISTRACYJNE – województwo/powiat/gmina/ulica/ nr działki, zmiany siedzib (daty); REGION HISTORYCZNY	XXX	1909: Szkoła Handlowa Kupiectwa Łódzkiego, ul. Dzielna 41 (ob. ul. Narutowicza 68) 1912: ul. Piotrkowska 91 1918: ?
DANE KONTAKTOWE TELEFON / EMAIL/ WWW	XXX	XXX
GODZINY OTWARCIA	XXX	brak danych
DYREKTORZY	XXX	Czesław Świerczewski, przewodniczący Sekcji muzealnej
ZARZĄDCA	XXX	Oddział Łódzki Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego
Budynek muzealny (przekształcenia/nowo wybudowany/zaadoptowany)	XXX	adaptacja pomieszczeń na cele muzealne

INFORMACJE HISTORYCZNE:

Zmiany w nazwach:

XXX

Misja muzeum/ założenia kolekcjonerskie/ cele działalności

Zgodnie z odezwą z 1909 r.: Celem Oddziału –a pośrednio muzeum – było zbieranie wiadomości z zakresu krajoznawstwa, gromadzenie danych naukowych (geograficznych, statystycznych, ekonomicznych) dot. ziem polskich i krajów przyległych. Zbiory muzealne obejmować miały okazy z dziedziny fizjografii, etnografii, przemysłu (w tym okazy wytwórczości ludowej) itp. Muzeum miało mieć charakter stałej wystawy przemysłu łódzkiego.

Zakres terytorialny (zawarty w misji muzeum)

region łódzki, zbiory o charakterze ogólnopolskim

Założyciele/ właściciele: osoby lub instytucje (podstawowe dane biograficzne lub krótka charakterystyka)

Oddział Łódzki Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego – oddział powstał w 1908 roku (oficjalnie w 1909); sekcja muzealna działała w latach 1909-1923/7 [?]. Członkowie sekcji muzealnej: Józef Perzyna (1911); Stefan Bagieński, Anatoliusz Parasicz (1911-1912); Franciszek Lenartowicz (1911-1917); Ambroży Seidel, Władysław Wagner (1912); Maria Findeisen (1912-1913); Franciszek Hirsberg, Jan Czeraszewicz (1913); Ignacy Hirszel (1914/16-1917);

Pracownicy: opiekunowie, dyrektorzy, kustosze, muzeolodzy (podstawowe dane biograficzne, ważniejsze osiągnięcia)

Czesław Świerczewski

1866-03-16 1950-04-29

od 1905 kierownik, później dyrektor gazowni łódzkiej, od 1925 dyrektor Gazowni warszawskiej, członek Polskiego Towarzystwa Gazowniczego SA, prezes Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Polskich, autor publikacji na temat gazownictwa; w latach 1909-1918 kierownik / członek sekcji muzealnej oddziału PTK w Łodzi

Gustawa Hirsberg – kustosz i bibliotekarz [?]

Józef Radwański –członek sekcji muzealnej w latach 1911-1912, w 1911 roku kustosz muzeum

Stanisława Smoleńska – członek sekcji muzealnej w latach 1911-1913, od 1913 kustosz muzeum

Z. Jarzębowska – kustosz muzeum w latach 1916 [?] - 1918

Organizacje związane z muzeum oraz działające przy muzeum (krótka charakterystyka, najważniejsze postaci, historia, datowanie)

XXX

Kalendarium (historia instytucji)

W 1909 r. Ignacy Hirszel, Roman Piaskowski, Jan Galikowski zainicjowali działalność oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Łodzi. Początkowo oddział mieścił się w pomieszczeniu użyczonym przez Szkołę Handlową Kupiectwa Łódzkiego. Na pierwszym spotkaniu zarządu utworzono sekcję muzealną, której kierownictwo objął Czesław Świerczewski. W celu zgromadzenia okazów do muzeum Zarząd oddziału przygotował i rozesłał odezwę do łódzkich przemysłowców o przekazywanie do muzeum okazów. Już w tym tekście podkreślono dziedzinę przemysłu jako podstawowy przedmiot zainteresowania kolekcjonerskiego. Uzasadnieniem tego był mało urozmaicony krajobraz, który utrudniał budowanie zbiorów typowo krajoznawczych („Miasto Łódź i jego okolica [...] prze matkę przyrodę po macoszemu potraktowane zostały”, Rocznik PTK, 1909:138). Podobną odezwę w imieniu Towarzystwa, wystosował Roman Piaskowski także rok później, jednak oddźwięk był mniejszy od oczekiwanego. W odezwie położono nacisk na zabytki historyczne i krajoznawcze, w mniejszym stopniu na okazy z dziedziny przemysłu i sztuki.

W 1911 roku, ze względu na brak możliwości właściwego eksponowania kolekcji, zaczęto prowadzić rozmowy z Muzeum Nauki i Sztuki w Łodzi, dotyczące przekazania mu zgromadzonych okazów muzealnych. Ostatecznie do przekazania zbiorów wówczas nie doszło, a kolekcja muzealna była stopniowo rozwijana przez członków Sekcji muzealnej. Jej przewodniczącym był Czesław Świerczewski.

W latach 1912-1917 odnotowano znaczny wzrost zbiorów muzealnych, które obejmowały zarówno zabytki przemysłowe, związane głównie z włókiennictwem, jak również pamiątki historyczne (mapy, autografy, dokumenty), obiekty etnograficzne i przyrodnicze (głównie okazy mineralogiczne i geologiczne). W niewielkim stopniu reprezentowane były obiekty artystyczne (obrazy i ryciny). W 1918 roku do zbiorów zaczęły trafiać także współczesne dokumenty związane z aktualną historią miasta - druki, fotografie, odezwy. W latach 1914-1916 zbiory muzealne podzielono na 7 działów: przemysłowy, przyrodniczy, statystyczny, kartograficzny, metalurgiczny, rzemieślniczy i wojenny. Po zmianie lokalu zbiory podzielono na 3 działy: naukowy i ludoznawczy; przemysłu włóknistego, przemysłu metalurgicznego. W nowym lokalu (po 1918 r.), przygotowano nową ekspozycję.

Powiększenie zbiorów nie przyczyniło się do poprawy funkcjonowania muzeum i już w 1923 r. ponownie zaczęto rozważać przekazanie zbiorów do innej instytucji. Wybór padł na Muzeum Miejskie (1918), które utworzone zostało w oparciu o zbiory Muzeum Nauki i

Sztuki. O przekazaniu zbiorów do Muzeum Miejskiego w Łodzi informuje jednozdaniowa wzmianka w kronice zamieszczonej w „Ziemi” w 1924 r.

W 1923 r. w ramach Oddziału zainicjowano działalność Sekcji przyrodniczej, której rozwojem kierował przyrodnik i nauczyciel Edward Potęga. Prawdopodobnie z jego inicjatywy powstała Pracownia Przyrodnicza (1926), w której zbiorach znalazły się m.in. okazy geologiczne, mineralogiczne, zoologiczne oraz botaniczne. W 1927 r. zostały one przekazane, na zasadzie depozytów, do powstałego rok wcześniej w oparciu o działalność sekcji Towarzystwa Przyrodniczego im. Stanisława Staszica w Łodzi. Zbiory etnograficzne zgromadzone przez Oddział łódzki zostały natomiast przekazane do Muzeum Etnograficznego (1931), które powstało w wyniku specjalizacji zbiorów Muzeum Miejskiego. Najprawdopodobniej zbiory te wcześniej znajdowały się już w zbiorach Muzeum Miejskiego.

W sprawozdaniu Oddziału łódzkiego z 1928 r. brak informacji o działalności Sekcji muzealnej. Najprawdopodobniej jej działalność została już wówczas zawieszona. Być może przyczyniło się do tego przekazanie zbiorów do Muzeum Miejskiego w 1924 r. Przypuszczalnie podana przez Szymańskiego informacja o połączeniu sekcji muzealnej i statystycznej w 1914 r. wynikała z błędnej interpretacji zapisu – chodziło raczej o wzajemne wsparcie przy opracowaniu monografii Łodzi, niż o połączenie zespołów w jedną sekcję).

ZBIORY

Charakterystyka zbiorów (wraz z danymi ilościowymi)

1911: ok. 660 okazów

1912: ok. 1919 okazów (powiększenie o 1259 numerów inw.)

1913: ok. 2183 okazów

1914-1916: ok. 2869 (powiększenie o 676 numerów inw.)

1917: powyżej 2869 okazów

1922: ok. 1144 okazów (przybyło 20 okazów)

1909: okazy archeologiczne: ławica, fibula, urna gładka z uszami, skorupy z deseniami, miecz, groty (2 szt.), gwoździe, elem. żelazne;

1910: dzieło X. Władysława Łubieńskiego „Świat we wszystkich swoich częściach” z dedykacją dla Augusta III; autografy, mapy (stare i nowe), medale pamiątkowe, wykopaliska, skamieniałości, kruszce, kolekcja pisanek (67 szt.), wycinanki łowickie; okazy z dziedziny przemysłu ogólnego: wyroby firmy Freed Greenwood, kolekcja przędzy bawełnianej w różnych gatunkach, kolekcja przędzy bawełnianej w różnych gatunkach w gablocie;

1911: okazy: przemysłu miejscowego (79 szt.); mineralogiczne i geologiczne (90 szt.); archeologiczne (9 szt.); z wykopalisk (40 szt. + 6 tablic z drobnymi okazami); etnograficzne (62 szt.); numizmatyczne – monety (247 szt.), medale (14 szt.), pieczęcie (2 szt.), asygnaty

(4 szt.); księgi starożytne (2 szt.); rękopisy – dokumenty, patenty, akta (9 szt.); druki – pisma periodyczne, części ksiąg (10 egz.); ryciny – miedzioryty, staloryty, drzeworyty, fotografie, rysunki (69 szt.); mapy i plany (17 szt.);
1913: fotografie (63 szt.); obrazy (4 szt.); okazy: geologiczne (50 szt.), mineralogiczne (15 szt.), flora (3 szt.), fauna (1 szt.); etnograficzne (98 szt.); pamiątki historyczne (25 szt.); numizmaty (9 szt.)
1917: listy Stanisława Augusta Poniatowskiego, Tadeusza Kościuszki; krosna i kołowrotki z 1818 r.
1918: kolekcja wyrobów ślusarskich uczniów szkoły rzemiosł; druki, fotografie, odezwy

Obiekty szczególne (o szczególnym znaczeniu symbolicznym, ważne dla nauki lub sztuki, komentowane, słynne)

--

Strategia pozyskiwania zbiorów

dary, depozyty, zakupy;
1913: wydatki na zbiory muzealne: 189,44 rb
1914-1916: wydatki na Sekcję Muzealną: 160,90 rb
1918: wydatki na Sekcję Muzealną: 50 fen
1920: Ministerstwa Kultury dotacja na działalność – 5 000 zł

Darczyńcy/Fundatorzy/Sprzedawcy (imiona i nazwiska, charakterystyka przekazanych darów/sprzedanych eksponatów; data)

1909: firmy: fabryka warsztatów tkackich Freed Greenwood (grupa wyrobów w kształcie gwiazd, ujęta w ramy); Towarzystwo Akcyjne Wyrobów Wełnianych i Bawełnianych Markusa Silbersteina (kolekcja przędzy bawełnianej w różnych gatunkach w gablocie)
1918: inż. Brzozowski (kolekcja wyrobów ślusarskich uczniów szkoły rzemiosł)

Ekspedycje naukowe organizowane przez muzeum

1909: zabezpieczenie stanowiska archeologicznego przez prof. Wacława Jacuńskiego oraz W. St. Bartoszewicza, pozyskanie kilkunastu okazów archeologicznych (dobra Łagiewnickie w Marysinku); lipiec: wydobywanie ze stanowiska artefaktów archeologicznych przez W. St. Bartoszewicza, Franciszka Hirszberga, Romana Piaskowskiego;

Transfery zbiorów: data, okoliczności, zakres, ostateczna lokalizacja

--

WYSTAWY I DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZATORSKA:

Wystawy stałe

1918: podział ekspozycji na 3 tematy: naukowy i ludoznawczy, przemysłu włóknistego, przemysłu metalurgicznego

Wystawy czasowe

1911: udział w Wystawie materiałów piśmiennych i pocztówek (kolekcja wypożyczona z Zarządu Warszawskiego)

1912: Wystawa „Krajobraz Polski” (organizacja)

1927: Wystawa Przyrodnicza (udział Sekcji Przyrodniczej)

Katalogi zbiorów i wystaw oraz przewodniki

XXX

Inne publikacje (wydawane przez instytucję)

XXX

Współpraca instytucjonalna (muzea, uczelnie, towarzystwa, administracja itd.)

Towarzystwo Przyrodnicze im. Stanisława Staszica w Łodzi

Zasięg działalności (informacje o miejscu pochodzenia zwiedzających, komentatorów, autorów relacji itd.)

brak danych

Zwiedzający (charakterystyka statystyczna, ważniejsze osobistości)

brak danych

ŹRÓDŁA:

Bibliografia

Oddział Łódzki, Rocznik P.T.K: 1909, r. 3, s. 130-143

Oddział Łódzki, Rocznik P.T.K: 1910, r. 4, s. 163-178

Oddział Łódzki, Rocznik P.T.K: 1911, r. 5, s. 166-183

Oddział Łódzki, Rocznik P.T.K: 1912, r.6, s. 134-142
 Ilustrowany przewodnik po Łodzi i okolicach: z planem miasta i mapką okolic, Łódź [etc.] : S. Miszewski [etc.], 1912, s. 125
 Oddział Łódzki, Rocznik P.T.K: 1913, r. 7, s. 87-90
 Oddział Łódzki, Rocznik P.T.K: 1916, r. 8-10, s. 75-79
 Oddział Łódzki, Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. Sprawozdanie za rok 1917, s. 25-26
 Oddział Łódzki, Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. Sprawozdanie za rok 1918, s. 18-21
 Kronika, Ziemia, 1923, nr 3, s. 63
 Sprawozdanie Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego z działalności w roku 1922, Ziemia, 1923, nr 5, s. 96-98
 Sprawozdanie z XII Zjazdu Gazowników i Wodociągowców Polskich połączonego z Walnymi Zebraniami Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Polskich oraz Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskim, który odbył się w Drohobyczu w dniach 8-11 maja 1930 roku, „Gaz i woda”, 1930, nr 5, s. 97-99
 Janowski Aleksander, Działalność Krajoznawcza na Prowincjach, Ziemia: 1911, nr 11, s. 163-166
 Kozanecki Z., Powstanie Łódzkiego Oddziału PTK i jego pierwsi działacze, [w:] 70 lat społecznej turystyki i krajoznawstwa w województwie łódzkim 1909–1979, red. Kazimierz Hempel, Zarząd Wojewódzki PTTK, Łódź 1979, s. 69-70
 Szymański Stanisław, Muzea Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego: 1906-1950, Warszawa : Wydaw. PTTK „Kraj”, 1990, s. 55-56.
 Szwałm Bronisław, Krajoznawstwo w Łodzi, [w:] 70 lat społecznej turystyki i krajoznawstwa w województwie łódzkim 1909–1979, red. Kazimierz Hempel, Zarząd Wojewódzki PTTK, Łódź 1979, s. 47-51
 Treter Mieczysław, Muzea współczesne: studjum muzeologiczne : początki, rodzaje, istota i organizacja muzeów, publiczne zbiory muzealne w Polsce i przyszły ich rozwój, 1917, s. 45
 Z dziejów Łódzkiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, [w:] 70 lat społecznej turystyki i krajoznawstwa w województwie łódzkim 1909–1979, red. Kazimierz Hempel, Zarząd Wojewódzki PTTK, Łódź 1979, s. 44-46
 Netografia:
 Towarzystwo Przyrodnicze, <http://archiwum.uml.lodz.pl/get.php?id=246>, [20.02.2018]

Archiwa / zespoły archiwalne / źródła / inwentarze / księgi gości

brak danych

Zasoby ikonograficzne (opis, lokalizacja)

brak danych

Ciekawe cytaty

Odezwa do właścicieli łódzkich zakładów przemysłowych: „[PTK] ma na celu zbieranie wiadomości z zakresu krajoznawstwa, gromadzenie danych naukowych: geograficznych, statystyczno-ekonomicznych, i t.p., dotyczących ziem polskich i krajów przyległych [...]. Dla osiągnięcia swych celów Towarzystwo [...] gromadzi wszelkie zbiory, dotyczące fizjografii, etnografii, *przemysłu* i t. p. W myśl wyżej wymienionych zasad Towarzystwa, postanowiliśmy gromadzić zbiory i różne okazy wytwórczości miejscowej, np. zobrazować poglądowo wszystkie zmiany, jakim ulega bawełna po wyjęciu z beli, nim otrzymamy z niej przędzę, następnie okazy materiałów surowych, które zużywa przemysł łódzki ze wskazaniem miejscowości, skąd bywają sprowadzone (krajowe czy zagraniczne) i produkty tak główne, jak i poboczne, wytwarzane przez fabryki miejscowe. Muzeum takie, jako rodzaj stałej wystawy przemysłu łódzkiego, może być również użyteczne dla bardzo szerokiej publiczności” (Rocznik PTK, 1909:137-138).

„Na pierwszym planie do rozwinięcia działalności Oddziału [...] dotkliwie daje się odczuć brak odpowiedniego księgozbioru oraz konieczność założenia muzeum, którego zadaniem byłoby gromadzenie zbiorów, dotyczących pamiątek przeszłości, okazów i dziwów przyrody naszego kraju, jak również dotyczących fizjografii, folkloru, archeologii, etnografii, przemysłu, sztuki i t. p.” (Rocznik PTK 1910: 166)

UWAGI:

--

OPRACOWANIE:

Autor opracowania:

Aldona Tołysz

Data sporządzenia karty:

2018-02-27

Wyjazdy studyjne w celu wykonania karty, daty:

XXX

METADANE* (wypełnia redaktor portalu)

TYTUŁ (Miejscowość-nazwa instytucji)	Łódź, Muzeum odd. Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego
LOKALIZACJA GPS	
KLASYFIKACJE	
DATA UTWORZENIA	
AUTOR WPISU/REDAKTOR/KOREKTOR	
RELACJE	
TAGI	
SYGNATURA	
PRAWA / LICENCJE	